

Een hart van steen

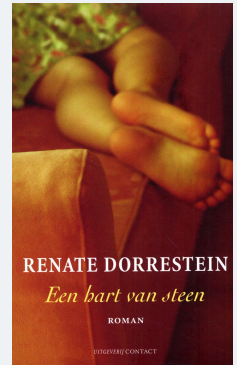

Zwg door Jiska

Zeker Weten Goed

29 May 2017

✓ Zeker Weten Goed

Auteur	Renate Dorrestein
Genre	Psychologische roman
Eerste uitgave	1998
Uitgever	Contact

Flaptekst

De twaalfjarige Ellen is de enige van de vier kinderen uit het saamhorige gezin Van Bommel die de gezinsuitbreiding met grote ongerustheid tegemoet ziet. Want stel dat de banvloek die zij over haar nieuwe zusje heeft uitgesproken werkelijkheid wordt.

Vijfentwintig jaar later keert Ellen, als enige nog levende Van Bommel, terug naar haar ouderlijk huis. Zij is zwanger en aan bed gekluisterd omdat een miskraam dreigt. Bladerend in het oude fotoalbum probeert ze antwoord te vinden op de vragen die haar eigen kind haar later zal stellen: 'Heb ik dan geen oma, mama? Geen opa? Heb ik geen familie? Hoe komt dat?'

Eerste zin

We waren al met zijn vieren toen Ida werd geboren, in een ongewoon koude zomernacht.

Samenvatting

'Een hart van steen' kent drie verhaallijnen: de gebeurtenissen voor het gezinsdrama, na het drama en de gebeurtenissen in het heden. Deze lopen door elkaar. Hieronder wordt het verhaal in chronologische volgorde samengevat.

De ouders van Ellen, Frits en Margje, hebben altijd al veel kinderen gewild. Billie (Sybille) is de oudste dochter, daarna volgt zoon Kes (Kester), dochter Ellen, zoontje Carlos (Michiel) en er is een baby op komst die Ellen de naam Ida wil geven omdat dat de lelijkste naam is die ze kan bedenken. Ze is duidelijk niet blij met de komst van het vierde kind. Frits en Margje hebben samen een knipselbureau.

Na de geboorte van Ida gaat Margje zich steeds vreemder gedragen. Als Ida bijvoorbeeld voor een maagvernauwing naar het ziekenhuis moet, denkt ze dat de mensen daar haar haar baby af willen pakken. En als Ida gedoopt wordt, loopt ze nog voor de plechtigheid begint terug naar huis. Later doopt ze het kind zelf. Margje verwondt de baby ook omdat ze de duivel uit haar wil drijven. Hoogtepunt van deze verwarring is het verdoven en doden van haar man en kinderen. Ze vergeet Ellen, die de hond aan het uitlaten was, en Ellen kan nog net Carlos redden.

Ellen en Carlos gaan naar een tehuis en Carlos wordt als snel geadopteerd. Ellen wil dit niet en slaat met Carlos op

de vlucht. Ze loopt 's nachts naar het huis van haar rector om te vragen of hij voor hem wil zorgen. Dat kan niet en Carlos wordt wel geadopteerd. Na een bezoek hebben Ellen en hij geen contact meer en als Ellen zelf weggaat uit het kindertehuis, krijgt ze een fotoboek van haar gezin mee. Ze gaat medicijnen studeren en pas tijdens een college over postnatale depressie, begrijpt ze wat er met haar moeder aan de hand was. Er ontstaat echter meteen een nieuwe vraag: waarom heeft haar vader haar niet tegengehouden?

Jaren later koopt Ellen het huis waar het gezinsdrama plaatsvond, terug. Ze is gescheiden van haar man en waarschijnlijk zwanger van een avontuurtje. Ze opent eindelijk het fotoboek en verdiept zich in het verleden. Ze ontmoet ook de vroegere portier van het knipselbureau, Bas, die haar met de tuin helpt en met wie ze veel praat. Dan krijgt ze na het werken in de tuin een bloeding en moet ze in bed blijven. De dokter regelt dat er een vrouw met haar kinderen bij haar komt wonen, die door haar man werd mishandeld en bedreigd, een verblijfplaats nodig heeft en nu mooi voor Ellen kan zorgen.

Op een gegeven moment vindt Bas een memo van haar vader, geschreven op de dag van de moorden, waaruit blijkt dat hij met zijn vrouw op vakantie naar Florida wilde. Als je dat soort plannen maakt, heb je niet ook plannen voor een moord dus haar vader wist nergens van. Ellen kan zich inleven in haar moeder en begrijpt dat ze haar slechts vergeten is. Ze kan zich verzoenen met het verleden, verkoopt het huis en met Bas praat ze over een nieuwe naam voor het kind.

Motto

noem mij, noem mij, spreek mij aan,

o, noem mij bij mijn diepste naam.

NEELTJE MARIA MIN

'Mijn moeder is mijn naam vergeten

Voor Ellen is het hebben van de juiste naam heel belangrijk. Haar broertje heet bijvoorbeeld Michiel maar ze noemen hem Carlos, naar prins Charles. Als haar moeder hem toch Michiel noemt, wordt ze woest. Ze is ook heel lang op zoek naar een goede naam voor de hond en zo zijn er nog meer voorbeelden. 'Eerst zien, dan benoemen. Niet andersom. Herkennen was het sleutelwoord', heeft ze van haar vader geleerd. Het motto slaat echter niet alleen op dit motief maar ook op het feit dat Ellen haar leven te danken heeft aan het feit dat haar moeder haar vergeten was. Niemand wil natuurlijk door zijn moeder vergeten worden maar niemand wil ook door haar vermoord worden. Waar moet Ellen nu blij om zijn?

Opdracht

Voor Hilde

Personages

Ellen van Bommel

Ellen (heden 27 jaar, verleden 12 jaar) neemt in het gezin geen speciale positie in. Billie is de oudste, Kes de eerste zoon en Carlos de jongste, zij is niets. Haar vader zegt dat het derde kind het cement is en daar houdt ze zich aan vast. Als het gezin na het drama uiteen valt, faalt ze daarin volledig en daarover voelt ze zich erg schuldig. Dat schuldgevoel komt bij de schuld die ze al voelde over de lelijke naam die ze voor de baby gekozen had en de

gevolgen die dat had. Ellen hecht namelijk veel waarde aan het geven en krijgen van de juiste naam: een naam die bij je past en iets zegt over wie jij bent. 'En hoe hadden mijn ouders me dan in 's hemelsnaam ooit moeten herkennen als iemand die Ellen heette? Ook mijn broers en zusjes zouden onder andere, valse namen zijn opgedoken, waardoor we allemaal in het duister hadden getast omtrent elkaars ware identiteit.' (p. 40) Ze probeert zichzelf als lid van het gezin zonder duidelijke positie, de tweedehands hond en haar gehavende broertje gerust te stellen met de woorden: 'Je bent goed zoals je bent.' Na het dram sluit ze zich in het tehuis af voor het verleden, zelfs zodanig dat ze zich niets meer herinnert. Ze probeert erg haar best te doen en niemand teleur te stellen. Doordat haar hersenen hier zo hard mee bezig zijn, heeft ze geen ruimte voor andere dingen en gaat het slechter op school. Ze gaat medicijnen studeren en wordt patholoog-anatoom. Ze sluit zich niet alleen af van het verleden maar ook van mensen waardoor ze eenzaam is.

Kester

Kester is Ellens oudere broer (13 of 14 jaar). Omdat hij al snel in het verhaal sterft, om je weinig te weten over zijn karakter. Hij heeft last van puistjes, heeft een rekenprobleem maar is goed met zijn handen. Hij lijkt een gevoelige jongen die lief is voor Ellen.

Billie

Billie is Ellens oudere zus (15 jaar), voor haar karakter geldt hetzelfde als voor Kester. Ze gaat naar de mulo, is mooi, zoent al met jongens en heeft twee vriendjes. Ze lijkt een nuchter meisje dat van kan aanpakken.

Frits van Bommel

Frits is Ellens vader. Ellen wil graag dat hij in het Chinees 'Flits' heet omdat ze 'Frits' zo suf vindt. Vroeger was hij arm. Hij is timide, houdt altijd zijn hoofd koel, heeft gevoel voor continuïteit, verstaat de kunst van het compromis en heeft ambities. Frits en Margje kunnen niet van elkaar af blijven en daarom zijn er zo veel kinderen.

Margje

Margje is Ellens moeder. Als ze jong is, heeft ze het gevoel dat haar leven met haar saaie baantje en haar tirannieke en invalide ouders niet van haar kan zijn. Ze verlooft zich uit verveling en maakt het uit door zich door Frits mee uit fietsen te laten nemen. Ze is doortastend, kan op hol slaan, heeft gevoel voor het plosteling, kan zich beledigd voelen, heeft compassie.

Quotes

"In mijn borst gloeit het op de plaats waar altijd kilte heeft geheerst omdat mijn hart driekwart van mijn leven zo versteend is geweest als het brood en de honden van de inwoners van Pompeji."

Bladzijde 230

"Hij was een architect die niet bouwde: ik hoefde dus ook niet een arts te zijn die mensen beter maakte. 'Ik wordt patholoog-anatoom', zei ik. "

Bladzijde 182

"Ik stond op en werkte me door de volle collegezaal naar buiten. Nu kende ik de ware naam van het mysterie dat ons gezin had verwoest. Kraamvrouwenpsychose. Er had nooit een tragedie hoeven plaatsvinden als mijn moeders toestand tijdig was herkend en men haar simpelweg de juiste medicijnen had voorgeschreven. "

Bladzijde 173

"Ik wrong me naast haar. Ida greep met een kreetje naar mijn mouw. Ze rook naar het middeltje waarmee mama haar hoofd net had ingewreven, een akelige lucht als van chloor of iets anders waarmee je de wc ontsmette. Als mijn zusje er ooit achter zou komen dat alle narigheid in haar leventje mijn schuld was, zou ze het me zeker betaald zetten."

Bladzijde 135

Thematiek

Ouder-kindrelatie

Centraal in deze roman staat de ontwikkeling die Ellen doormaakt met betrekking tot de gevoelens over haar moeder en vader. Haar moeder heeft haar gezin vermoord en Ellen is de dans samen met haar broertje ontsprongen. Om hiermee om te kunnen gaan sluit ze zich af voor het verleden en herinnert ze zich niets meer. Dat is niet zonder consequenties: onbewust zoekt ze de dood en de eenzaamheid op. Tijdens haar studie ontdekt ze wat er met haar moeder aan de hand is maar dat leidt nog niet tot begrip, ook vraagt ze zich dan af waarom haar vader niets gedaan heeft. Pas als ze zelf een kind verwacht, verplicht moet rusten en zich met een fotoboek bewust op het verleden richt, creëert ze begrip voor haar moeder en komt ze erachter dat haar vader van niets wist. Ze kan haar verleden accepteren, zich verzoenen met haar ouders en zelf moeder worden.

Motieven

Eenzaamheid

Ellen groeit op zonder ouders, broers en zussen. Haar ouders, oudere broer en zussen overlijden en haar broertje wordt geadopteerd en ziet ze niet meer. Omdat ze zich afsluit van het verleden en haar gevoelens, verkilt haar hart en kan ze moeilijk meevoelen met andere mensen. Ze is gescheiden en als Lucia en haar kinderen bij haar wonen, mag er vanwege haar veiligheid ook niemand langskomen en raakt ze nog geïsoleerder. Behalve Bas heeft ze eigenlijk niemand die haar helpt.

Dood

Ellen sluit het verleden af en herinnert zich niets meer van de dood van haar ouders, broer en zus maar toch speelt de dood een belangrijke rol in haar leven. Zo voert ze in haar hoofd gesprekken met de dode Billie en Kester, die haar adviseren, wordt ze patholoog-anatoom en koopt ze het huis waar het drama plaatsvond. Ze noemt zichzelf soms Sybille, naar haar dode zus, en ze wil haar ongebooren dochter Ida-Sophie noemen, naar haar dode zusje.

Namen

Zie motto en personage Ellen.

Motto

noem mij, noem mij, spreek mij aan,

o, noem mij bij mijn diepste naam.

NEELTJE MARIA MIN

'Mijn moeder is mijn naam vergeten

Voor Ellen is het hebben van de juiste naam heel belangrijk. Haar broertje heet bijvoorbeeld Michiel maar ze noemen

hem Carlos, naar prins Charles. Als haar moeder hem toch Michiel noemt, wordt ze woest. Ze is ook heel lang op zoek naar een goede naam voor de hond en zo zijn er nog meer voorbeelden. 'Eerst zien, dan benoemen. Niet andersom. Herkennen was het sleutelwoord', heeft ze van haar vader geleerd. Het motto slaat echter niet alleen op dit motief maar ook op het feit dat Ellen haar leven te danken heeft aan het feit dat haar moeder haar vergeten was. Niemand wil natuurlijk door zijn moeder vergeten worden maar niemand wil ook door haar vermoord worden. Waar moet Ellen nu blij om zijn?

Opdracht

Voor Hilde

Titelverklaring

'Een hart van steen' slaat letterlijk op de vorm van de grafsteen op het graf van Ellens ouders, broer en zus.

'Een hart van steen' slaat figuurlijk op het hart van Ellen: ze is niet in staat het drama te verwerken, weigert zich in te leven in haar moeder en is boos op haar vader, waardoor ze geen medelijden meer kan voelen en zich niet meer kan inleven in anderen.

Structuur & perspectief

De roman is verdeeld in twee delen, die weer verder zijn opgedeeld in hoofdstukken met titels. Iedere titel verwijst naar het onderschrift bij een foto in het fotoboek, waar Ellen doorheen bladert als ze in bed moet blijven vanwege haar zwangerschap. Het verhaal wordt afgesloten met een epiloog waarin Ellen het huis te koop zet en een nieuwe naam kiest voor haar kind.

Het verhaal verloopt niet-chronologisch: de drie verhaallijnen (zie samenvatting) lopen door elkaar.

Het vertelperspectief ligt bij Ellen: zij vertelt in het heden in de ik-persoon. Gebeurtenissen waar ze niet bij geweest is, zoals de ontmoeting tussen haar ouders en de moord, reconstrueert ze achteraf.

Decor

De belangrijkste plaats is het huis in Haarlem waar het gezinsdrama plaatsvindt: een mooie, ouderwetse villa, met een stoepje, een betegelde gang en een keuken in het souterrain. Het grootste gedeelte van het huis wordt in beslag genomen door het archief van het knipselbureau en de kinderen delen een kamer. Billie wil op een gegeven moment graag een eigen kamer en gaat dan in de vochtige kelder wonen. Dit is ook de plek waar Ellen en Carlos gevonden worden, nadat hun moeder haar man en de andere kinderen vermoord heeft in de keuken. Later koopt Ellen dit huis weer, het is dan gemoderniseerd en Ellen wil het weer in ere herstellen. Als Ellen ontdekt dat haar vader nergens vanaf wist, gaat ze voor het eerst de kelder weer in en rouwt om wat er gebeurd is. Daarna besluit ze om het huis weer te verkopen.

Het gezinsdrama vond plaats in 1973; het heden van de roman is 25 jaar later dus dan is het 1997.

Stijl

Ellen schrijft over een gezinsdrama waar ze zelf net geen slachtoffer van geworden is maar dat doet ze niet op een emotionele of dramatische manier. Om zichzelf te beschermen houdt ze afstand en daarom is haar toon ironisch, bijvoorbeeld over haar ex: 'Hij is licht astmatisch, niet iets om je druk over te maken, maar net genoeg om regelmatig ruzie te krijgen over het stofzuigen.' (p. 46)

Slotzin

'Zeg jij het maar', zeg ik. 'Zeg jij maar hoe we haar zullen noemen.'

Beoordeling

Ik vind de meeste boeken van Renate Dorrestein een feest om te lezen en dit boek is wel een van mijn favoriete: het verhaal is spannend, gaat toch ergens over en ze hanteert vaak een ironische stijl. Een combinatie van drama en luchtigheid; wat wil je nog meer? Een aanrader voor mensen die houden van boeken over familierelaties of -drama's.

Recensies

"Dorrestein slaagt er wonderlijk genoeg in om met dit grove geschut een overtuigende roman te schrijven, de geschiedenis van een overlevende van zo'n familiedrama, met wie het wonderlijk genoeg goed afloopt."

<http://www.volkskrant.nl/...e~a454955/>

"Er wordt weleens geklaagd dat de Nederlandse literatuur een binnenkamertjesliteratuur is waar zelden straatruoer binnendringt. Over het familiedrama dat Renate Dorrestein beschrijft in haar nieuwste roman, 'Een hart van steen', hangt echter allesbehalve een spruitjeslucht. "

<https://www.trouw.nl/cult...~aaddb4d0/>